

<https://helda.helsinki.fi>

Kesken jääneen oikeudenkäynnin vaikutus saatavan vanhentumiseen

Linna, Tuula

2020

Linna , T 2020 , ' Kesken jääneen oikeudenkäynnin vaikutus saatavan vanhentumiseen ' ,
Defensor Legis : Suomen asianajajaliiton äänenkannattaja , Vuosikerta. 101 , Nro 2 , Sivut
125-136 .

<http://hdl.handle.net/10138/316993>

unspecified

acceptedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Tuula Linna

Kesken jääneen oikeudenkäynnin vaikutus saatavan vanhentumiseen

1 Taustaksi

Vuoden 1868 vanhentumisasetuksen mukaan, jos velkoja ei muistuttanut saatavastaan velallista säädetyllä tavalla, ”olkoon kadottanut puhevaltansa velallista vastaan”. Vanhentumisasetus kumottiin vuoden 2004 alusta voimaan tulleella vanhentumislalla (laki velan vanhentumisesta, VanhL, 728/2003). Vanhentumisen totaaliluonne ei kuitenkaan ole muuttunut sitten vanhentumisasetuksen. Velallisen suoritusvelvollisuus lakkaa, kun velka vanhentuu (VanhL 14.1 §). Vanhentuminen on siinä mielessä totaalinen seuraamus, ettei sitä voida esimerkiksi sovitella tai kohtuullistaa.¹ Ennakoitavuuden turvaamiseksi on tärkeää, että vanhentumissäännökset ovat mahdollisimman selkeät ja vanhentumista koskevat tulkintalinjat vakiintuneita.²

Tulkinnanvaraisuutta ja systemaattista hankaluutta sisältyy muun muassa vanhentumislain 11 §:n 3 ja 4 momenttiin. VanhL 11 § koskee niin sanottuja oikeudellisia katkaisutoimia eli viralliskatkaisukeinoja erotukseksi vapaamuotoisista katkaisutoimista, joista säädetään VanhL 10 §:ssä.³ Yksi keskeinen oikeudellinen velan vanhentumisen katkaisukeino on *riita-asian kanteen vireillepano*. Vanhentumislain 11 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan velan vanhentuminen katkeaa muun muassa, kun velkoja (kantaja) panee vireille saatavaa koskevan kanteen velallista (vastaaja) vastaan.

Kantajan näkökulmasta kyseessä on saamisoikeuden vanhentumisen katkaiseminen ja siten oikeuden lakkaamisen estäminen. Kun tässä kirjoituksessa näkökulmana on *velkojan* tekemä oikeudellinen katkaisutoimi, on luontevaa puhua ”saatavan” vanhentumisesta.

Vuoden 1868 vanhentumisasetuksessa terminologia perustui ”saatavan” käsitteeseen. Nykyisinkin ilmaisua ”saatavan vanhentuminen” käytetään useissa laeissa, muun muassa ulosottokaareissa (705/2007), merilaissa (674/1994), tullilaissa (304/2016) sekä lukuisissa sosiaalilaeissa. Myös Ruotsin vanhentumislaisissa (preskriptionslag, 1981:130) säädetään saatavien vanhentumisesta (”preskription av fordringar”). Tästä valtavirrasta poikkeaa voimassa oleva Suomen vanhentumislaki, jossa käytetään ilmaisua ”velan” vanhentuminen. Termivalintaa perusteltiin sillä, että vanhentumisessa on kysymys nimenomaan velallisen suojasta ja että sana ”velka” on ymmärrettävä yleiskielen sana.⁴

Tässä kirjoituksena lähtökohtana on, että velkoja on valinnut vanhentumisen katkaisemisen keinoksi VanhL 11 §:ssä luetelluista oikeudellisista katkaisutavoista *kanteen nostamisen*. Huomiotta jätetään se, että kannekatkaisu voidaan toimittaa myös ilman haastehakemusta esimerkiksi adheesioperiaatteen nojalla rikosoikeudenkäynnissä, riita-asiassa kuittausvaatimuksen muodossa taikka esimerkiksi hakemusasiassa (kuten elatusapuvaade lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa).

¹ Velkojalle jää tosin eräitä vanhentumislain mukaisia ’jäännösoikeuksia’, kuten oikeus ottaa suoritus kuittauksella tai velallisen antamasta pantista (VanhL 15 ja 16 §).

² Päinvastaisesta on muistutus ulosoton katkaisuvaikutusta koskeva episodi, jossa korkeimman oikeuden aiheuttama tulkintalinjan muutos piti korjata lainsäädäntötoimin siirtymäongelmiseen (ks. L 324/2016, HE 137/2015 vp).

³ Ks. katkaisutoimista ja niiden eroista Tuula Linna – Ari Saarnilehto: Velan vanhentuminen. Alma Talent 2016 s. 75 ss.

⁴ HE velan vanhentumista ja julkista haastetta koskevan lainsäädännön uudistamisesta 187/2002 vp s. 36.

Kannekatkaisu edellyttää, että asiassa on vastaajana nimenomaan velallinen. Jos vastaajaksi on haastettu esimerkiksi muu yhteisvastuullinen velallinen, takaaja tai vierasvelkapantintantaja, vanhentuminen ei katkea velalliseen nähden riippumatta mahdollisesta tietoisuudesta oikeudenkäynnistä.⁵

2 Vanhentumisen keskeytyminen ja katkeaminen kesken jääneessä oikeudenkäynnissä

2.1 Vireilletulo keskeyttää ja tuomio katkaisee

Velkojan nostaman *kanteen* vireilletulo – toisin sanoen haastehakemuksen saapuminen käräjäoikeuden kansliaan (OK 5:1)⁶ – aiheuttaa sen, että vanhentuminen *keskeytyy* ja keskeytys jatkuu asian koko vireilläolajan. Velkojan nostama kanne voi olla joko suorituskanne tai vahvistuskanne.⁷ Vanhentumisajan keskeytyminen tarkoittaa sitä, että sinä aikana, kun VanhL 11 §:ssä tarkoitettu oikeudellinen menettely on vireillä, saatava ei vanhennu. Kyseessä on eräänlainen vanhentumattomuutta koskeva ”vireilläolosuoja”. Kun sitten asiassa annetaan lainvoimaiseksi tullut *tuomio* tai käsittely on muutoin päättynyt, vanhentuminen katsotaan *katkenneeksi* sinä päivänä (VanhL 11.2 §).

Vanhentumisajan katkeaminen tarkoittaa sitä, että katkeamispäivästä lasketaan *uusi* vanhentumisaika ”puhtaalta pöydältä”, toisin sanoen esimerkiksi vireilläoloaikaa vähentämättä. Katkaisuhetki on päivä, jolloin annettiin se tuomio, joka tuli *lainvoimaiseksi*. Katkeamishetki ei siis ole lainvoimaiseksi tulemisen hetki vaan tuomion antamisen hetki. Tuomion antamisen jälkeen vanhentumisajan pituus on aina viisi vuotta, olipa ennen tuomiota sovellettava vanhentumisaika yleinen kolmen vuoden vanhentumisaika tai vanhentumislain ulkopuoliseen erityissäännökseen perustuva muu vanhentumisaika (VanhL 13.2 §).

Kaikissa tapauksissa viimeinen ratkaisu ei ole se tuomio, joka tulee lainvoimaiseksi. Esimerkiksi, jollei jatkokäsittelylupaa myönnetä, jää käräjäoikeuden tuomio lainvoimaiseksi. Samaten, jollei korkein oikeus myönnä valituslupaa, kyseinen hovioikeuden (tai ennakkopäätösvalituksessa kyseisen käräjäoikeuden) tuomio saa lainvoiman. Kuitenkin näissäkkin tapauksissa jatkokäsittelyluvan tai valituslupahakemuksen käsittely pitää vanhentumisajan keskeytyneenä, koska VanhL 10 §:n 2 momentin mukaan vanhentuminen keskeytyy ”menettelyn ajaksi”. Olisikin yllättävää, jos vanhentumisaika katkeaisi kesken oikeudenkäynnin. Myös jatkokäsittely- tai valituslupaa koskevan asian käsittely on osa samaa oikeudenkäyntiä, joka on pantu vireille kantajan haastehakemuksella käräjäoikeudessa.⁸

2.2 Oikeudenkäynti ei aina johda tuomioon – kesken jäänyt oikeudenkäynti

Lainsäätäjä on ottanut huomioon myös sen, että oikeudenkäynti ei aina pääty tuomion antamiseen, vaan oikeudenkäynti saattaa *jäädä kesken* ja päättyä joko kantajan tahdosta (kanne peruutetaan tai kanteesta luovutaan) tai prosessin edellytyksen puuttumisen vuoksi, jolloin tuomioistuin jättää kanteen tutkimatta. Seuraavassa käytetään nimitystä ”kesken jäänyt oikeudenkäynti” kaikista niistä tapauksista, joissa vireille

⁵ HE 187/2002 vp s. 59.

⁶ Asian vireille tulon suhteen sääntely on tekniikkaneutraali: olipa haastehakemus toimitettu missä muodossa tahansa, sen tulee saapua ennen virka-ajan päättymistä (OK 5:1.2, ks. perusteluista HE 190/2017 vp s. 31, 39 ja 41).

⁷ Myös velallisen negatiivinen vahvistuskanne voi johtaa vanhentumisen katkeamiseen. Ks. Linna – Saarnilehto 2016 s. 105–106.

⁸ Ks. Linna – Saarnilehto 2016 s. 117–118.

pantu riita-asia ei pääty tuomion antamiseen.⁹ Kun kuitenkin prosessi silloinkin selkeästi päättyy jossakin kohdin, on kyseessä itse asiassa ”kesken päättynyt” oikeudenkäynti.

Kesken jääneissä oikeudenkäynneissä vanhentumisajan osalta merkitystä saa se, onko velalliselle toimitettu *tiedoksianto*. Kanneasiassa tällainen tiedoksianto tarkoittaa *haasteen antamista (tiedoksi)* eli haastamista. Vastaajaa kehoitetaan haasteessa vastaamaan kanteeseen (OK 5:8–9). Kun riita-asia tulee vireille jo haastehakemuksen saapumisella käräjäoikeuteen, haaste annetaan vastaajalle *aina vireillä olevassa asiassa*.

2.3 Tiedoksiannon vaikutus

Vanhentumisajan ei katsota katkenneen, jos velkoja *peruuttaa* hakemuksensa tai asian *käsittely päättyy* muusta syystä *ilman, että velalliselle on toimitettu* sellaista *tiedoksiantoa* tai muuta velkojan vaatimusta koskevaa ilmoitusta, joka lain mukaan olisi ollut toimitettava. Tällöin velka vanhentuu kuitenkin *aikaisintaan* vuoden kuluessa menettelyn päättymisestä (jälj. ”suoja-aika”). Vanhentumisaikaa voidaan pidentää tällä tavoin *vain kerran* (VanhL 11.3 §). Vuoden suoja-aika on siis ”kertakäyttöinen”.

VanhL 11 §:n 3 momentin sanamuodossa käytetään ilmaisua ”jos velkoja peruuttaa hakemuksensa tai asian käsittely päättyy muusta syystä”. Sanamuoto – luettuna yhdessä 2 momentin kanssa – tarkoittaa sitä, että oikeudenkäynti päättyy *ilman, että asiassa annetaan tuomio*. Jos nimittäin tuomio annetaan, sovelletaan pykälän 2 momenttia, jonka mukaan tuomion antamisesta alkaa kulua uusi vanhentumisaika. Sillä ei ole merkitystä vanhentumisen katkaisemisen kannalta, vaikka tuomion antamisessa olisi tapahtunut esimerkiksi kuulemis-, tiedoksianto- tai muu virhe. Myös materiaalisesti tai prosessuaalisesti virheellinen tuomio katkaisee vanhentumisen, jos tuomio jää lainvoimaiseksi.¹⁰

Vanhentumislain säätämisen jälkeen on uudistettu säännökset, jotka koskevat väärässä oikeuspaikassa vireille tulleen *asian siirtämistä*. Siirtämissäännökset saattavat aiheuttaa sen, ettei asian käsittely pääty VanhL 11 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla, vaan asia siirtyy ilman vireilläolon katkeamista toimivaltaiseen tuomioistuimeen. Jollei asiaa siirretä, vireilläolo päättyy tutkimattajättämisspäätökseen.¹¹

Jos sekä haasteen tiedoksianto että tuomio jäävät puuttumaan – kyseessä on siis haastamatta kesken jäänyt oikeudenkäynti – oikeusvaikutuksena on vireilläolosuoja ja vuoden suoja-aika, mutta ei vanhentumisajan keskeytystä (tai katkaisua). Haastamatta kesken jääneessä oikeudenkäynnissä vanhentumisaika kuluu koko menettelyn ajan. Ilman vireilläolosuojaa saatava olisi voinut vanhentua jo oikeudenkäynnin aikana (”taannehtivasti”) ja ilman vuoden suoja-aikaa heti, kun oikeudenkäynti on päättynyt. Vuoden suoja-aika ei saa merkitystä, jos oikeudenkäynnin kesken päättyessä alkuperäistä vanhentumisaikaa on jäljellä yli vuosi. Tällöin paremman suojan antaa normaali vanhentumisaika, eikä mainittu vuoden määräaika toimi leikkurina. Tämä tulkinta perustuu paitsi sanamuotoon (vanhentuu ”aikaisintaan” vuoden kuluessa), myös siihen, että vuoden leikkurista tulisi omaisuuden suojan näkökulmasta säätää nimenomaisesti. Velkoja voi vuoden suoja-ajan kuluessa katkaista vanhentumisen oikeudellisesti tai vapaamuotoisesti.¹²

⁹ Myös vanhentumislain esitöissä käytetään ilmaisua ”kesken jäänyt” menettely tai riita-asia. Ks. HE 187/2002 vp mm. s. 62.

¹⁰ Ks. Linna – Saarnilehto 2016 s. 125. Ylimääräisen muutoksenhaun osalta ks. Linna – Saarnilehto 2016 s. 117–121.

¹¹ Ks. lähemmin Linna – Saarnilehto 2016 s. 122–125, jossa on käsitelty myös ratkaisua KKO 2015:29.

¹² HE 187/2002 vp s. 62.

Sääntely vastaa Ruotsin vanhentumislakia (preskriptionslag, 1981:130). Lain 7 §:n 2 momentin mukaan ”avslutas det rättsliga förfarandet utan att gäldenären har delgivits eller på annat sätt underrättats om borgenärens framställning, beräknas dock preskriptionstiden som om något avbrott inte hade skett. Fordringen preskriberas likväl tidigast ett år efter det att förfarandet avslutas.” Säännöksessä siis todetaan, että jos tiedoksianto ei ole tapahtunut, lasketaan vanhentumisaika *niin kuin mitään keskeytystä ei olisi tapahtunut*. Saatava vanhentuu kuitenkin aikaisintaan vuoden kuluttua menettelyn päättymisestä.¹³ Ruotsin vanhentumislain säännös ilmaisee selkeästi sen, että – kuten *Lindskog* on todennut – pidennys ei ole automaattisesti vuoden mittainen, vaan säännöksessä ilmaistaan vähimmäisaika. Säännöksellä on merkitystä vain, jos alkuperäinen vanhentumisaika on kulunut umpeen oikeudenkäynnin aikana tai kuluu umpeen ennen kuin vuosi on kulunut menettelyn päättymisestä.¹⁴

Jos sen sijaan *haaste on annettu* velalliselle tiedoksi ennen oikeudenkäynnin kesken jäämistä, ovat oikeusvaikutukset normaalit, toisin sanoen alkamisesta lukien vanhentumisajan keskeytyminen ja päättymisestä alkaen katkeaminen. Vaikka tuomiota ei anneta, lähtee uusi vanhentumisaika kulumaan menettelyn päättymisestä. Vanhentumisaika on entisen pituinen (VanhL 13.1 §, yleensä siis kolme vuotta). Sen sijaan, jos tuomiokin on annettu, muuttuu vanhentumisaika kaikissa tapauksissa viideksi vuodeksi (VanhL 13.2 §).

Merkitystä saa ainoastaan se, onko haastaminen toimitettu vai ei. Sillä ei ole merkitystä, missä vaiheessa haaste on annettu tiedoksi, toisin sanoen ennen kesken vireilläolon mahdollisesti ajoittuvaa vanhentumispäivää vai sen jälkeen. Silläkään ei ole merkitystä, onko vastaaja ehtinyt vastaamaan asiassa. Velalliselle saattaa tulla yllätyksenä se, että vanhentumispäivän jälkeen annetaan haaste tiedoksi.

2.4 Vanhentumislain 11 §:n 3 momentti (materiaalinen vanhentumisaika) ja 4 momentti (kanneaika)

Vanhentumislain systematiikka materiaallisen vanhentumisajan¹⁵ oikeudellisen katkaisun osalta voidaan tiivistää seuraavasti:

- 1) oikeudenkäynti päättyy ilman haastetta ja tuomiota: ei vaikutusta vanhentumisajan kulumiseen, mutta vireillöolosuoja ja vuoden suoja-aika (VanhL 11.3 §)
- 2) oikeudenkäynti päättyy ilman tuomiota haastamisen jälkeen: vanhentumisajan katkeaminen, josta alkaa kulua uusi, entisen pituinen vanhentumisaika (VanhL 11.2 ja 13.1 §)
- 3) oikeudenkäynti päättyy tuomion antamiseen: vanhentumisajan katkeaminen, josta alkaa kulua viiden vuoden pituinen vanhentumisaika (VanhL 11.2 ja 13.2 §)

¹³ Ks. lähemmin *Stefan Lindskog*: Preskription: Om civilrättsliga förpliktelsers upphörande efter viss tid. Tredje upplagan. Norstedts Juridik 2011 s. 333–334 ja 335.

¹⁴ *Lindskog* 2011 s. 302.

¹⁵ Materiaallisen vanhentumisajan käsite on hieman epäselvä. Materiaalisella vanhentumisajalla voidaan tarkoittaa jonkin aineellisen velvoitteen (toisaalta: oikeuden) lakkaamiselle määrättyä aikaa, jolloin määräaika kanteen nostamiseen jää ulkopuolelle. Sen sijaan laajemmin voidaan puhua materiaalisista määräajoista. Niitä, toisin kuin prosessuaalisia määräaikoja, ei voida palauttaa ylimääräisellä muutoksenhaulla. Tässä katsannossa yleinen vanhentumisaika ja erityiset vanhentumisajat, mutta myös kanneajat ovat materiaalisia määräaikoja. Ks. HE 187/2002 s. 32. Ks. kritiikistä tältä osin *Erkki Havansi*: Määräajat ja oikeudenkäynti. WSOY 2004 s. 361–365. Kuten Havansi (2004 s. 22) korostaa, jaottelu materiaalisiin ja prosessuaalisiin määräaikoihin ei ole selkeä, eikä jaottelusta tule johtaa oikeudellisia lopputulemia. Havansi kiinnittää huomiota juuri kanneaikojen luonteeseen siviili- ja prosessioikeuden rajapinnalla olevina määräaikoina.

Ensimmäinen tilanne merkitsee siis heikointa oikeusvaikutusta vanhentumisen suhteen. Tämä on johdonmukaista: oikeudenkäynti on silloin vastaajan tietämättä ”käväissyt” vireillä. Jos taas kanteen vireilletulo on haastamalla ilmoitettu velalliselle, on katkaisuvaikutus yhtä vahva kuin tuomiolla. Erona on katkaisun jälkeinen vanhentumisajan pituus.

Edellä kuvattu järjestelmä koskee materiaalista vanhentumisaikaa, joka voidaan katkaista myös vapaamuotoisesti. Jos sen sijaan kyseessä on vanhentumislain ulkopuolisessa erityissäännöksessä säädetty kanteen nostamisen määräaika eli *kanneaika*, sovelletaan VanhL 11 §:n 4 momenttia. Kyseisen momentin mukaan pykälän 3 momenttia sovelletaan kanneaikaan myös silloin, kun asia on jäänyt tutkimatta tai se on jäänyt sillensä velalliselle toimitetun tiedoksiannon jälkeen. Kesken jääneen oikeudenkäynnin oikeusvaikutukset eivät siis riipu siitä, onko velallinen haastettu vastaajaksi. Edes haasteen tiedoksianto ei aiheuta katkaisuvaikutusta ja uuden kanneajan alkamista. Kesken jääneen oikeudenkäynnin vaikutus rajoittuu aina vireilläolosuojaan ja vuoden suoja-aikaan (toisin sanoen, että velka vanhentuu aikaisintaan vuoden kuluttua menettelyn päättymisestä).

Mainitut suojat (VanhL 11 §:n 3 ja 4 momentti) velkoja saa lukea hyväkseen *vain kerran* – siitä riippumatta, mistä syystä oikeudenkäynti on jäänyt kesken. Velkojalle ei sallita toistamiseen vireilläolosuojaa ja vuoden suoja-aikaa, vaan hän on sen jälkeen normaalin vanhentumis- tai kanneajan varassa. On perusteltua, että vanhentuminen ei voi velallisen tietämättä lykkääntyä useita kertoja kesken päättyvän oikeudenkäynnin vuoksi. Sillä ei ole merkitystä, vaikka suoja-aika olisi tarkoittanut vain muutaman päivän pidennystä suhteessa alkuperäiseen vanhentumisaikaan. Mahdollisuus on kertaalleen käytetty, vaikka suoja-ajan kesto olisi jäänyt minimaaliseksi.

Todettu kertakäyttöisyys koskee alkuperäisen vanhentumis- tai kanneajan kulumista umpeen, jonka jälkeen velkoja on yksin vireilläolo- ja suoja-ajan ”varassa”. Jos sen sijaan normaalisti kuluva vanhentumis- tai kanneaika on jäljellä, velkojan oikeutta nostaa kanteita ei ole vanhentumislaisissa rajoitettu. Velallinen ei ole suojan tarpeessa, koska hän on lähtökohtaisesti tietoinen siitä, mikä on alkuperäinen vanhentumisaika.

Seuraavassa tarkastellaan lähemmin vanhentumisen keskeytymistä ja katkeamista sekä edellä mainittuja vanhentumattomuussuojia erilaisissa oikeudenkäynnin kesken jäämisen tilanteissa. Mainittuja oikeusvaikutuksia selvitetään ensin materiaallisen vanhentumisajan (VanhL 11.3 §) ja sen jälkeen kanneajan osalta (VanhL 11.4 §) oikeudenkäynnin näkökulmasta. Erikseen tarkastellaan lopuksi turvaamistoimiasian vaikutusta vanhentumisajan keskeytymiseen ja katkeamiseen.

3 Velkojan tahdosta kesken jäänyt oikeudenkäynti: kanteen peruuttaminen ja kanteesta luopuminen

Kuten edellä todettiin, vanhentumisajan ei katsota katkenneen, jos velkoja *peruuttaa* hakemuksensa asiassa, jossa haastetta ei ole annettu tiedoksi vastaajalle. Vaikka käytetään ilmaisua *peruuttaa* ”hakemus”, kattaa sanamuoto myös vanhentumisen katkaisemisen *kanteen* vireillepanolla eli niin sanotun kannekatkaisun, joka on yksi viralliskatkaisukeinoista. Kanteen peruuttaminen on kantajan *yksipuolinen* toimi, jolla hän vetää kanteensa pois tuomioistuimesta. Tämä mahdollisuus kantajalla on, kunnes asiassa annetaan ratkaisu ensi asteessa.¹⁶ Tuomioistuin ei voi tutkia kantajan vaatimuksia niiltä osin kuin kantaja on peruuttanut kanteensa.¹⁷

¹⁶ Muutoksenhaun osalta ks. *Matti Kuuliala* teoksessa Juha Lappalainen – Dan Frände – Matti Kuuliala – Tuula Linna – Timo Saranpää: Siviiliprosessioikeus I. Alma Talent (ilmestyy 2020).

¹⁷ Oikeudenkäyntikulujen osalta ks. OK 21:7.2. Ks. lähemmin *Antti Jokela*: Oikeudenkäyntikulut ja maksuton oikeusapu. Alma Talent 2019 s. 163–165.

Jos kantaja *peruuttaa* kanteensa vasta sen jälkeen, kun (haastettu) vastaaja on vastannut, tulee dispositiivinen asia kuitenkin *ratkaista vastaajan vaatimuksesta* (OK 14:5). Jos vastaaja ei tällaista vaatimusta esitä, kanteen peruuttamisen seurauksena asia jätetään sillensä, toisin sanoen asia *raukeaa*. Kanteen peruuttamisen peruuttaminen katsotaan mahdolliseksi, kunhan tuomioistuin ei ole ehtinyt jättää juttua sillensä. Samoin kantaja voi jatkaa kanteensa ajamista, jos vastaaja on vaatinut asiassa ratkaisua.¹⁸

Osittaisperuuttamisessa on kysymys siitä, että kantaja rajaa alkuperäistä kannetta määrän ja/tai vaatimusten osalta. Jos kanne rajataan jonkun vaatimuksen osalta, asia raukeaa kyseiseltä osin. Sen sijaan, jos kyseessä on määrää koskeva rajoitus, vaatimus tutkitaan ja kanteen peruuttaminen osasta alun perin vaadittua määrää johtaa normaaliin tuomioon asiassa.

Jos taas kantaja peruuttaa kanteensa ennen haasteen tiedoksiantoa, katkaisuvaikutusta ei synny, mutta velkoja saa hyväkseen vireilläolosuojan ja vuoden suoja-ajan.

Tilanteet voidaan ryhmitellä kanteen – edellä esitettyä ryhmittelyä vastaavasti – peruuttamistilanteissa seuraavasti:

1. Velallista ei ole haastettu: velkoja saa vireilläolosuojan ja vuoden suoja-ajan
2. Velallinen on haastettu, mutta velallinen ei vaadi ratkaisua: normaali keskeytys- ja katkaisuvaikutus (ja uusi, entisen mittainen vanhentumisaika)
3. Velallinen vaatii asian ratkaisemista: tuomiolla normaali keskeytysvaikutus (viiden vuoden vanhentumisaika)

Kanteesta *luopuminen* on eri asia kuin kanteen peruuttaminen. Kanteesta luopumalla kantaja ilmoittaa tuomioistuimelle, että kanne voidaan (materiaalisesti) hylätä. Luopumisen seurauksena asia ei jää sillensä, vaan kanne hylätään tuomiolla (ks. OK 5:13.1, 5:14.2 ja 12:13, ks. myös OK 15:11).¹⁹

Kanteesta luopumisen oikeusvaikutuksena siten on, että oikeusvaikutukset järjestyvät *oikeusvoimavaikutuksen* kautta, eivätkä vanhentumiskysymykset enää nouse esille. Tilanne rinnastuu siihen, että kantaja on ajanut asiaansa loppuun saakka ja kanne on tuomiolla hylätty. Tällöin uuden kanteen nostaminen samasta asiasta estyy negatiivisen oikeusvoimavaikutuksen (*res judicata*) vuoksi.

Kantaja saattaa luopua kanteestaan osittain, ehkä peruuttaa kanteensa joltakin osin ja muun osalta jatkaa normaaliin tapaan kanteen ajamista. Tällaisia kombinaatioita saattaa seurata esimerkiksi oikeudenkäynnin aikaisista sovintoneuvotteluista. Esimerkkitapauksessa kanne johtaa negatiiviseen oikeusvoimavaikutukseen siltä osin kuin kanteesta on luovuttu, eivätkä vanhentumiskysymykset enää nouse esille. Siltä osin kuin kanteen ajamista on jatkettu ja kanne on hyväksytty, seuraa normaaliin tapaan katkaisuvaikutus VanhL 13 §:n 2 momentin mukaisesti. Siltä osin kuin kanne on peruutettu, mutta vastaaja vaatii ratkaisua, seuraa joko normaali katkaisuvaikutus (jos kanne hyväksytään) tai negatiivinen oikeusvoimavaikutus (jos kanne hylätään). Jos taas vastaaja, joka on tullut haastetuksi, ei vaadi ratkaisua, seuraa katkaisuvaikutus ja entisen pituinen vanhentumisaika. Mikäli haastamista ei ole toimitettu, velkoja saa hyväkseen vireilläolosuojan ja vuoden suoja-ajan, mutta ei toisaalta menetä alkuperäistä, suoja-aikaa pidempää vanhentumisaikaa.

4 Kanteen tutkimatta jättäminen

Kanne voidaan jättää tutkimatta eri syistä, lähinnä a) prosessinedellytyksen puuttumisen vuoksi tai b) haastehakemuksen muotovirheen perusteella.

¹⁸ Lappalainen et al. 2020/*Kuuliala*.

¹⁹ Ks. Lappalainen et al. 2020/*Kuuliala*.

Selvyyden vuoksi todettakoon, että itse kysymys siitä, onko kyseinen saatava vanhentunut, *ei* ole prosessinedellytyksiä koskeva kysymys vaan materiaallinen, kanteen hyväksyttävyyttä koskeva seikka. Jos havaitaan, että kantajan saatava on vanhentunut, seurauksena ei ole tutkimatta jättäminen vaan kanteen hylkääminen.²⁰ Vanhentumisen osalta väittämistaakka on vastaajalla (velallisella), eikä tuomioistuimella tutki viran puolesta vanhentumista (VanhL 18.1 §). Kun vanhentumisväite on esitetty, on velkojalla pääsääntöisesti todistustaakka siitä, että asianmukainen katkaisutoimi on tehty.

A. *Prosessinedellytyksen puuttuminen*. Prosessinedellytykset jaetaan tahdonvaltaisiin (dispositiivisiin) ja ehdottomiin. Tahdonvaltaiset prosessinedellytykset ovat väittämistaakan alaisia: tuomioistuimella ei kontrolloi niitä viran puolesta vaan ainoastaan, jos vastaaja tekee prosessiväitteen (oikeudenkäyntiväite). Osa prosessinedellytysten puutteista on korjauskelpoisia.²¹

Prosessinedellytykset tulee selvittää mahdollisuuksien mukaan heti prosessin alussa. Tahdonvaltainen prosessiväite prekludoituu, jos siihen ei vedota silloin, kun asiassa käytetään *ensimmäisen kerran puhevaltaa* (OK 10:21.1 ja 16:1, ks. myös OK 5:10.1:n 6 kohta).²² Jos kyseessä on ehdoton prosessinedellytys – kuten tuomioistuimen asiallinen toimivalta, oikea kokoonpano, osa tuomarin esteellisyysperusteista ja ehdottomat oikeuspaikat – prosessiväite ei prekludoidu ja tuomioistuimella säilyy velvollisuus ottaa prosessinedellytyksen puuttuminen huomioon viran puolesta koko oikeudenkäynnin ajan (ja myös muutoksenhakuaste tutkii alemman asteen toimivallan).

Prosessinedellytykset tutkitaan asiassa, *joka on tullut vireille*. Näin ollen haastamatta prosessin edellytyksen puuttumisen vuoksi kesken jäänyt oikeudenkäynti aikaansaa joka tapauksessa vireilläolosuojan ja vuoden suoja-ajan, toisin sanoen velkojan oikeuden vähintään vuoden ajan esittää kyseistä saatavaa koskeva vaatimus. Jos vastaaja on haastettu, johtaa oikeudenkäynnin päätyminen edellä todetulla tavalla vanhentumisajan katkeamiseen (VanhL 11.2 ja 11.3 §).

B. *Haastehakemuksen muotovirhe*. Esimerkki haastehakemuksen muotovirheestä on *puutteellinen, epäselvä tai sekava haastehakemus*. Tällöin kanne jätetään tutkimatta, jos kantaja ei noudata OK 5 luvun 5 §:n mukaista täydentämiskehotusta ja haastehakemus on niin puutteellinen, epäselvä tai sekava, ettei se kelpaa oikeudenkäynnin perustaksi (OK 5:6.1, L 422/2018). Puheena olevan OK 5:6:n yläpuolella on väliotsikko ”Kanteen tutkimatta jättäminen ja asian ratkaiseminen vastausta pyytämättä”. Otsikosta tai pykälän sanamuodosta ei selviä, annetaanko haastehakemus kuitenkin tiedoksi vastaajalle. Tällä on velkojan saamisoikeuden vanhentumisuhan kannalta mahdollisesti suurikin merkitys (toisin sanoen, saako velkoja hyväkseen uuden vanhentumisajan vai ainoastaan vireilläolosuoja ja vuoden suoja-ajan).

Perustelujen mukaan säännös mahdollistaa sen, ettei vastaajaa turhaan tarvitse haastaa asiassa, jos asia joka tapauksessa jätetään tutkimatta. Säännös voi kuitenkin tulla sovellettavaksi myös myöhemmin, toisin sanoen vastauksen antamisen (ja siis haastamisen) jälkeenkin. Säännöksestä poistettiin siinä aikaisemmin ollut vaatimus siitä, että tutkimatta jättäminen on tehtävä ”heti”. Tarkoitus on kuitenkin edelleenkin, että kanne jätetään tutkimatta heti, kun tutkimatta jättämisen edellytykset ovat selvillä.²³

Jos siis haastehakemus jätetään puutteellisuuden, epäselvyyden tai sekavuuden vuoksi tutkimatta vastaajaa asiassa haastamatta, velkoja saa kuitenkin vireilläolosuojan ja vuoden suoja-ajan VanhL 11 §:n 3 momentin

²⁰ Ks. HE 187/2002 vp s. 31.

²¹ Ks. Lappalainen et al. 2020/*Kuuliala*.

²² Ks. *Tuula Linna*: Prosessioikeuden oppikirja. Alma Talent 2019 s. 70 ss.

²³ HE 200/2017 vp s. 10 ja 38. Ks. myös OK 5:8, jonka mukaan tuomioistuimen on viipymättä annettava haaste, jollei kannetta ole OK 5:6:n mukaisesti jätetty tutkimatta tai hylätty.

mukaisesti. Jos mainitut virheet käyvät ilmi vasta haastamisen jälkeen ja kanne jätetään siinä vaiheessa tutkimatta, saa velkoja hyväkseen normaalin katkaisuvaikutuksen VanhL 11 §:n 2 momentin mukaisesti.

Toinen esimerkki haastehakemuksen muotovirheestä on OK 5 luvun 3 a §:n 1 momentti (L 439/2018), jonka mukaan muiden kuin yksityishenkilöiden tulee toimittaa *summaarisen riita-asian haastehakemus* käräjäoikeuteen sähköisesti *tietojärjestelmäyhteyden tai asiointiliittymän* välityksellä. Muulla tavalla toimitettu haastehakemus jätetään tutkimatta. Perusteluissa todetaan, että haastehakemus jätetään ”heti” tutkimatta.²⁴ Epäselvää kuitenkin on, tuleeko asia tässäkin tapauksessa vireille silloin, kun haastehakemus on saapunut käräjäoikeuteen väärässä formaatissa, esimerkiksi perimistoimiston toimittamana kirjallisena suppeana haastehakemuksena.

Summaarisia asioita koskevan uudistuksen perusteluissa on myös lausuma, jonka mukaan kantaja ei joudu suorittamaan tuomioistuinmaksua silloin, kun on saattanut summaarisen riita-asian ”vireille muulla kuin lain sallimalla tavalla”.²⁵ Lausuma viittaa siihen, että asia on kyllä tullut vireille, mutta jätetään tutkimatta. Asian vireilletulua puoltaa myös se, että OK 5 luvun 3 a §:n 1 momentti saattaa edellyttää sen selvittämistä, onko kyseessä yksityishenkilö. Vaatimus sähköisestä asioinnista ei nimittäin koske sellaista luonnollista henkilöä, joka ei ole elinkeinonharjoittaja tai ammattimaista perintätoimintaa harjoittava. Lisäksi pykälän 2 momentissa säädetyt poikkeusperusteet saattavat vaatia tutkimista, toisin sanoen sen selvittämistä, onko haastehakemus vaatimuksen tai vaatimuksen perusteiden vuoksi laadittavissa tietojärjestelmäyhteyden tai asiointiliittymän edellyttämään muotoon. Niinpä on perusteltua katsoa, että asia on tullut vireille, vaikka haastehakemusta ei ole jätetty sähköisesti. Samaan viittaa myös sääntely siitä, ettei tuomioistuinmaksua peritä ja sitä koskeva pohdinta perusteluissa.²⁶ Näin ollen, kun väärässä formaatissa tehty summaarisen asian haastehakemus kuitenkin tuottaa vireilläolon, saa kantaja hyväkseen VanhL 11 §:n 3 momentissa tarkoitetun vireilläolosuojan ja vuoden suoja-ajan.

Lisäksi summaarisia asioita koskee *ehdoton oikeuspaikka*: jos asia on pantu vireille muussa kuin niissä yhdeksässä käräjäoikeudessa, jotka ovat toimivaltaisia tutkimaan summaarisia asioita (ks. OK 10:17a), kyseisen väärän käräjäoikeuden tulee joko jättää asia tutkimatta tai, jos hakija sitä pyytää, siirtää asia toimivaltaiseen käräjäoikeuteen (OK 10:21.2).²⁷ Asian on katsottava kuitenkin tulleen vireille, vaikka asia jätettäisiin tutkimatta. Näin ollen tutkimatta jätetty väärässä formaatissa vireille pantu suppea haastehakemus väärässä oikeuspaikassa tuottaa – tästä kaksoisvirheestä huolimatta – vireilläolosuojan ja vuoden suoja-ajan.

5 Kesken jääneen oikeudenkäynnin vaikutus kanneaikaan

Vanhentumislain soveltamisala kattaa myös *velkaa* koskevat kanneajat, joista säädetään vanhentumislain ulkopuolisissa erityissäännöksissä. Sen sijaan vanhentumislaki ei koske muunlaisia kanneaikoja, kuten erilaisia moitekanteita.²⁸ Esimerkkinä velkaa (tai: saatavaa) koskevasta kanneajasta voidaan mainita työ sopimuslain (55/2001) 13 luvun 9 §.

²⁴ HE 190/2017 vp s. 27.

²⁵ HE 190/2017 vp s. 28.

²⁶ Ks. HE 190/2017 vp s. 28 ja 42.

²⁷ HE 190/2017 vp s. 27.

²⁸ Vanhentumislain soveltamisalaan liittyy tältä osin ongelmia. Esimerkiksi siitä, että edunpalautusta koskeva saamisoikeus kuuluu vanhentumislain soveltamisalaan, ei suoraan seuraa, että myös sitä edeltävä kaupan purkamista koskeva kanne kuuluisi vanhentumislain soveltamisalaan. Ks. lähemmin *Olli Norros*: KKO 2018:38 – Sopimuksen purkioikeuden lakkaaminen velkojan passiivisuuden vuoksi. Lakimies 2/2019 s. 249–266, erit. s. 256–259.

Pykälän mukaan työntekijän palkkasaatava vanhentuu viiden vuoden kuluttua erääntymispäivästä, jollei vanhentumista ole sitä ennen katkaistu. Saatava kuitenkin raukeaa, jos *kannetta ei nosteta kahden vuoden kuluessa siitä, kun työsuhde on päättynyt*.²⁹

Kanneaikasäännöksiä noudatetaan yksinomaisesti, toisin sanoen ilman, että toissijaisesti voidaan vedota vanhentumislain yleiseen vanhentumisaikaan. Kun kanneaika on kulunut umpeen, saatava vanhentuu materiaalisesti niin kuin vanhentumislaissa säädetään (jollei toisin säädetä, VanhL 2.3 §).

Kuten edellä todettiin, vanhentumisen itsensä osalta kyseessä ei ole prosessinedellytys vaan materiaallinen kanteen hyväksymistä koskeva seikka. Sama pätee saatavia koskeviin kanneaikoihin. Jos saamisoikeuden toteuttamista koskeva kanneaika on ylitetty, seurauksena on yleensä kanteen (oikeusvoimavaikutuksellinen) *hylkääminen* eikä kanteen jättäminen tutkimatta.³⁰ Kanneaikojakin koskee vastaajan väittämistaakka, eikä tuomioistuini tutki niitä viran puolesta (VanhL 18.1 §).³¹

Kanneaikoja koskevan VanhL 11 §:n 4 momentin mukaan kanneajan osalta ei ole oikeudellista vaikutusta sillä, onko haastehakemus annettu tiedoksi velalliselle. Kanneaikaa ei ole mahdollista katkaista siinä merkityksessä, että kantaja saisi hyväkseen uuden kanneajan. Kesken päättynyt oikeudenkäynti – olipa vastaaja haastettu tai ei – tuottaa ainoastaan vireilläolosuojan ja vuoden suoja-ajan.

Perustelulausumat ovat suoja-ajan keston osalta jossakin määrin epäselviä. Perustelujen mukaan kesken päättyneestä oikeudenkäynnistä seuraa kanneajan suhteen ”aina vain yhden vuoden lisäaika”. Lisäksi todetaan, että kanneaikaa voidaan pidentää vain kerran kanteen vireillepanolla. ”Näin velkoja ei voi toimillaan pidentää laissa säädettyä kanneaikaa useaan kertaan, vaan asian käsittely on saatava päätökseen. Pidempää aikaa ei ole syytä liittää sellaiseen kanteeseen, jota kantaja ei halua ajaa taikka jonka tuomioistuin jättää tutkimatta ehdottoman oikeudenkäynnin edellytyksen puuttumisen johdosta tai sen johdosta, että vastaaja vetoaa tahdonvaltaisen oikeudenkäynnin edellytyksen puutteeseen.”³² Lisäksi todetaan, että VanhL 11 §:n 4 momentin mukaan kanneaikaa ei voida katkaista kanteen vireillepanolla kuin yhden kerran ennen kuin asia on saatava ratkaistuksi ja että tutkimatta tai sillensä jätetty käsittely ”pidentää kanneaikaa vain yhdellä vuodella”.³³

Yllä todettuja perustelulausumia on mahdollista tulkita kahdella tavalla. Ensimmäinen vaihtoehto on, että viittauksilla ”vain yhteen vuoteen” tarkoitetaan sitä, ettei asiassa voida kanteella katkaista kanneaikaa niin, että siitä alkaisi kulua uusi, entisen mittainen kanneaika. Tämä selitys on looginen sen seikan kanssa, ettei kanneajan osalta ole merkitystä tiedoksiannolla, joka materiaallisen vanhentumisajan osalta tuottaa katkaisuvaikutuksen.

Toinen vaihtoehto on, että asiassa olisi tarkoitettu vuoden ”leikkuria” ja siten mahdollisuutta, että kanneaika voisi myös lyhentyä. Tällainen lopputulos olisi kantajan kannalta yllättävä ja vaarantaisi hänen oikeusturvansa. Puheena olevassa 4 momentissa ei ole soveltuvin osin -varaumaa viittauksessa 3 momenttiin. Niinpä perusteltu tulkinta on, että 3 momentista tulee sovellettavaksi myös suoja-aikaa koskeva määre, jonka mukaan velka vanhentuu *aikaisintaan* vuoden kuluessa menettelyn päättymisestä. Jos olisi tarkoitettu sitä, että kesken jäänyt prosessi aina johtaisi kanneajan leikkautumiseen vuoteen, olisi asiasta tullut säännellä nimenomaisesti.

²⁹ Ks. HE 187/2002 vp s. 91–92. Ks. työsopimuslain mukaisesta kanneajasta *Havansi* 2004 s. 161–163 ja *Jaana Paanetaja*: Työehtosopimuksessa sovittujen työaikasidonnaisten korvausten raukeaminen – vanhentumisaika vai kanneaika? Edilex-artikkeli 2019/7. www.edilex.fi/artikkelit/19464

³⁰ HE 187/2002 vp s. 65.

³¹ HE 187/2002 vp s. 70.

³² HE 187/2002 vp s. 62.

³³ HE 187/2002 vp s. 63.

Lopputuloksena on, ettei haastaminenkaan tuota kesken jääneessä oikeudenkäynnissä kanneajan katkaisuvaikutusta, toisin sanoen, että uusi kanneaika alkaisi kulua. Tässä mielessä kanneaika on kerrallinen. Sen sijaan velkoja saa kesken päättyneen prosessin myötä hyväkseen edellä todetut suoja-ajat, jos kanneaika päättyisi niitä aikaisemmin. Jäljellä olevan kanneajan tai suoja-ajan puitteissa kanneaika on katkaistavissa ainoastaan oikeudellisella katkaisukeinolla, ei sen sijaan vapaamuotoisella katkaisulla (VanhL 2.3 §).

6 Turvaamistoimiasia oikeudellisena katkaisukeinona

Turvaamistoimista säädetään OK 7 luvussa. Tässä tarkastellaan OK 7 luvun 1 §:ssä tarkoitettua *saamistakavarikkoa*, vaikka myös muihin turvaamistoiimiin (OK 7:2 ja 7:3) saattaa liittyä sellaisia velvoitteita, jotka kuuluvat vanhentumislain soveltamisalaan. Turvaamistoimiasia on pääasian oikeudenkäyntiin nähden ennakkollinen prosessi. Turvaamistoimen hakijan tulee kuukauden kuluessa laskettuna siitä, kun tuomioistuin on hyväksynyt turvaamistoiimihakemuksen, panna vireille pääasian oikeudenkäynti tai muu menettely, joka tuottaa ulosottoperusteen (OK 7:6.1).³⁴ Turvaamistoiimiprosessi on ennakkollinen, mutta kuitenkin siinä mielessä itsenäinen prosessi, ettei se tarkoita kesken jäänyttä oikeudenkäyntiä.

Turvaamistointa koskeva asia ei ole OK 8 luvussa tarkoitettu hakemusasia vaan oikeudenkäyntiasia. Näin on asianlaita, vaikka OK 7 luvun 4 §:n 1 momentissa säädetään, että käräjäoikeus päättää turvaamistoiimesta ”hakemuksesta”. Turvaamistoimiasian käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin, mitä *oikeudenkäyntiä* koskevan kysymyksen käsittelystä on säädetty (OK 7:5.3).³⁵ Kyseessä on erityistyyppinen, ennakkollinen oikeudenkäyntiasia, jonka jatkona edellä mainitulla tavalla yleensä on pääasian oikeudenkäynti.

Myös turvaamistoimiasian vireillepanoon liittyy oikeudellinen katkaisuvaikutus, ja takavarikkohakemuksen saapuminen käräjäoikeuden kansliaan keskeyttää vanhentumisen.³⁶ Vanhentumislain perustelujen mukaan vaikka turvaamistoiimihakemus hylättäisiin vaaraedellytyksen puuttumisen johdosta, katkaisee hylkäyspäätös saatavan vanhentumisen.³⁷

Turvaamistoimea haetaan käräjäoikeudelta kirjallisesti (OK 7:5.1). Viittausta haastehakemusta koskeviin sisältövaatimuksiin ei ole. Turvaamistoimen edellytyksenä on velkojan *saamisoikeuden todennäköisyysvaatimus* sekä *vaaraedellytys*.³⁸ Turvaamistoiimi on usein tarpeen määrätä *väliaikaisena* ja panna täytäntöön vastapuolta kuulematta, toisin sanoen antamatta hänelle hakemusta tiedoksi ja varaamatta tilaisuutta tulla kuulluksi (ks. OK 7:5.2). Jos asia jää tähän vaiheeseen esimerkiksi, koska velalliselta ei löydy takavarikoitavaa omaisuutta, velkoja saa hyväkseen vireilläolosuojan ja vuoden suoja-ajan, vaikka velalliselle ei olisi ilmoitettu turvaamistoimiasian vireilläolosta. Jos taas velalliselle on annettu turvaamistoiimihakemus tiedoksi, tuottaa turvaamistoimiasian päättyminen katkaisuvaikutuksen. Vanhentumisaika ei kuitenkaan muutu viideksi vuodeksi, koska kyseessä ei ole tuomio.

Turvaamistoimiasiaissa annettu hylkäävä päätös ei merkitse pääasian oikeudenkäynnin suhteen luonnollisestikaan negatiivista oikeusvoimavaikutusta. Jos turvaamistoiimihakemus on hylätty sen vuoksi, että hakija ei ole kyennyt tekemään saatavaansa edes todennäköiseksi, on seurauksena silti katkaisutoimi tai, jos turvaamistoimiasia on velallisen tietämättä ”käväissyt” vireillä, edellä mainittu vuoden suoja-aika.

³⁴ Nykyisin turvaamistointa koskevissa OK 7:1–3:ssä viitataan ainoastaan sellaiseen ulosottoperusteeseen, josta säädetään ulosottoakaaren 2 luvun 2 §:n 1–4 kohdassa. Näin ollen hallintolainkäyttö on suljettu ulkopuolelle. Uuteen oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin (808/2019, HE 29/2018 vp) on sen sijaan otettu oma säännös (123 §) mahdollisuudesta antaa turvaava väliaikainen määräys. – Vastaavat muutokset olisi tullut tehdä myös pääasian oikeudenkäyntiä koskevaan OK 7:6:ään.

³⁵ Ks. *Tuula Linna*: Hakemuslainkäyttö. Talentum Media Oy 2009 s. 95.

³⁶ Ks. HE 187/2002 vp esim. s. 58, 59 ja 60–61. Myös Ruotsissa on katsottu, että takavarikkohakemus katkaisee vanhentumisen. Ks. *Lindskog* 2011 s. 301.

³⁷ HE 187/2002 vp s. 61.

³⁸ Ks. *Heikki A. Huhtamäki*: Rahavarojen turvaamistoimet Suomessa ja Euroopan unionissa. Alma Talent 2019 *passim*.

Kun muuta ei säädetä, koskee vuoden suoja-ajan kerrallisuus myös turvaamistoimia. Jos vuoden suoja-aika on hyödynnetty turvaamistomivaiheessa, uutta suoja-aikaa ei ilmeisesti ole tarjolla enää pääasian oikeudenkäynnin yhteydessä. Suoja-aika on siis saatavakohtainen eikä prosessikohtainen. Oikeudellisen katkaisun lajia vaihtamalla ei voi saada uutta vuoden suoja-aikaa. Velkojalla on käytettävissään vapaamuotoiset katkaisukeinot materiaalsen vanhentumisaajan (vrt. kanneaika) katkaisemiseksi.

Mitä tulee kanneaikaa koskevan VanhL 11 §:n 4 momentin soveltamiseen, ovat turvaamistoimen oikeusvaikutukset epäselvät. Turvaamistomihakemuksen tekeminen ei ole kannekatkaisua. Johdonmukaista olisi, että turvaamistoimi ei tuottaisi myöskään vuoden suoja-aikaa. Tällaista eroa ei kuitenkaan ole tehty vanhentumislain perusteluissa. Päinvastoin on korostettu VanhL 11 §:ssä säädettyjen oikeudellisten katkaisutoimien samantarvoisuutta. VanhL 2 §:n 3 momentissa nimenomaisesti säädetään, että kanneaika voidaan katkaista vain lain 11 §:ssä tarkoitetulla katkaisutoimella. Kun perusteluissa todetaan, että kanteen vireillepanoon rinnastetaan kaikki muutkin 11 §:ssä säädetty oikeudelliset katkaisutoimet,³⁹ lienee lopputuloksena se, että myös turvaamistoimi tuottaa vuoden suoja-ajan, jonka aikana velkojan saamisoikeus ei vanhennu.

7 Arviointia

Kesken jääneeseen oikeudenkäyntiin liittyy yllättävänkin laaja vanhentumisen katkaisu- tai suojavaikutus. Vanhentumislaisissa ei tehdä eroa sen suhteen, peruuttaako kantaja kanteensa ilman syytä tai perustuuko tutkimatta jättäminen tahdonvaltaisen vai ehdottoman prosessinedellytyksen puuttumiseen. Jopa siinä tapauksessa, että velkoja on pannut asian vireille väärässä ehdottomassa oikeuspaikassa ja kieltää asian siirtämisen oikeaan oikeuspaikkaan, hän saa hyväkseen vireilläolosuojan ja vuoden suoja-ajan (VanhL 11.3 §), vaikka velallinen ei olisi saanut tietää koko menettelystä.

Suurin ongelma liittyy juuri siihen, että vanhentumisaika voi jatkaa velallisen tietämättä. Miten tähän tulisi suhtautua? *Havansi* viittaa järjestelmän velkojamyönteisyyteen ja toteaa, että virheellisestikin toiminut velkoja saa eräänlaisen ”armonvuoden”, josta kaiken huipuksi ei tarvitse antaa velalliselle mitään tietoa, vaikka kanne olisi pantu vireille aivan vanhentumisaajan viime hetkillä. ”Pahimmillaan voi käydä niin, että velallinen voi olla yli vuoden ajan perustellussa mutta silti väärässä käsityksessä velkavastuunsa päättymisestä – varsin kyseenalainen tulos oikeusvarmuuden näkökulmasta.”⁴⁰ *Havansi* katsoo, että karkea oikeuspaikan valintavirhe tai haastehakemuksen peruuttaminen ilman syytä ovat merkittävästi moitittavampia velkojavirheitä kuin aivan vähäinen myöhästyminen katkaisutoimessa esimerkiksi silloin, kun velallinen piileskelee.⁴¹

Havansin kritiikkiin voidaan yhtyä siltä osin kuin kyse on velallisen oikeudesta saada tietää sellaisesta suoja-ajasta, joka ylittää alkuperäisen vanhentumisaajan.⁴² Velallisen saattaa olla vaikeaa jälkeinpäin selvittää, onko velkojan kanne ”käväissyt” vireillä. Velallisella on selkeä intressi saada tietää asiasta, jotta hän pystyy järjestämään taloudellisen toimintansa sen mukaan, onko velka vanhentunut.

Silloin kun haaste on annettu tiedoksi, ei synny mainittua velallisen tietämättömyysongelmaa. Kesken jäänyt viralliskatkaisumenettely saattaa kuitenkin olla varsin ongelmallinen saatavan yksilöinnin kannalta. Haastaminen tuo oikeusvaikutuksenaan – silloin kun kyse ei ole VanhL 11 §:n 4 momentissa tarkoitetusta kanneajasta – katkaisuvaikutuksen, ja uusi, entisen pituinen vanhentumisaika alkaa kulua. Tätä voidaan

³⁹ HE 187/2002 vp s. 41.

⁴⁰ *Havansi* 2004 s. 177.

⁴¹ *Havansi* 2004 s. 179.

⁴² Ks. myös *Linna – Saarnilehto* 2016 s. 125–126.

ajatella perusteltavan sillä, että ”tynkäoikeudenkäyntikin” joka tapauksessa täyttää vapaamuotoista katkaisua koskevan VanhL 10 §:n mukaiset yksilöintivaatimukset.⁴³ Mielenkiintoinen kysymys kuitenkin on, onko vastaaja kaikissa tapauksissa saanut edes siinä määrin yksilöidyn muistutuksen saatavasta, jota vapaamuotoinen katkaisutoimi VanhL 10 §:n mukaan edellyttäisi.

Mielestäni näin ei ole. Voidaan ajatella esimerkiksi sitä, että haastehakemus osoittautuu puutteelliseksi, sekavaksi tai epäselväksi vasta velallisen vastauksessaan esiintuomien seikkojen vuoksi, jolloin asia jää tutkimatta, mutta silti tuottaa materiaalsen vanhentumisen kannekatkaisun (VanhL 11.3 §). Perustelujen mukaan epäselvällä ja sekavalla haastehakemuksella tarkoitetaan ”haastehakemusta, jonka perusteella ei objektiivisesti arvioiden ole mahdollista ymmärtää, mitä kantaja vaatii ja millä perusteilla”. Jos tällainen haastehakemus on kuitenkin annettu tiedoksi velalliselle, seuraa normaali materiaalsen vanhentumisen katkaisuvaikutus – ja jollei haastehakemusta ole annettu tiedoksi, seuraa joka tapauksessa suojavaikutus. Tällöin velallisen ei ole mahdollista edes jälkikäteen varmuudella tietää, mikä saatava on kyseessä.

Sama koskee turvaamistoimihakemusta, joka saattaa olla hyvinkin summaarinen ja saatava niin heikosti yksilöity, ettei se yllä todennäköisyytasolle tästä(kään) syystä. Silti menettely tuottaa vähintään suoja-ajan velkojalle.

Edellä on osoitettu joitakin tilanteita, joissa oikeudellinen katkaisukeino ei välttämättä täytä vapaamuotoiselta katkaisutoimelta edellytettyä saatavan yksilöitävyyttä. Lakiin on tavallaan sisäänrakennettu oletus siitä, että oikeudellinen katkaisutoimi ”luonnostaan” täyttää velallisen oikeusturvan kannalta keskeiset vaatimukset. *Velallisen oikeusturvan* kannalta asianmukainen järjestelmä edellyttäisi, a) että myös oikeudellinen katkaisutoimi täyttää samat yksilöintivaatimukset kuin vapaamuotoinen katkaisutoimi ja b) että velallinen saa tiedon velkojan saamasta vuoden suoja-ajasta silloin, kun se jatkaa alkuperäistä vanhentumisaikaa.

Ensimmäisen vaatimuksen toteuttaminen tynkäoikeudenkäynnissä tekisi järjestelmästä varsin monimutkaisen ja siten rapauttaisi oikeusvarmuutta. Olisi hankalaa jaotella ne kesken jääneet oikeudenkäynnit, joissa VanhL 10 §:n mukaiset yksilöintivaatimukset täyttyvät niistä, joissa saatava on jäänyt riittävästi yksilöimättä. Kieltämättä on nurinkurinen lopputulos, että velkoja saattaa saada heikommilla yksilöintitiedoilla saatavan vanhentumisen katkeamaan oikeudellisin katkaisukeinoin kuin vapaamuotoisessa katkaisussa.

Sen sijaan suhteellisen helposti olisi toteutettavissa velalliselle tiedottaminen vuoden suoja-ajasta. Olisi perusteltua, että kaikissa niissä tapauksissa, joissa haastehakemus on jätetty käräjäoikeuteen ja asian on siten tullut vireille, mutta rauennut ennen haastamista, tuomioistuimien ilmoittaisi esimerkiksi kirjeitse asiasta vastaajalle, jos yhteystiedot ovat tiedossa. Tällaiseen ilmoitukseen ei kuitenkaan ole syytä kytkeä oikeusvaikutuksia, koska silloin menetettäisiin ennakoitavuus puolestaan velkojan osalta.

Hieman saman tyyppinen asetelma koski – nyttemmin korjattua – epäselvyyttä siitä, katkaiseeko jo ulosottoasian vireilletulo saatavan vanhentumisen. Epäselvyys aiheutui korkeimman oikeuden oikeuskäytännöstä (ks. KKO 2012:107, KKO 2015:28, ään., ja KKO 2016:50). Nykyinen VanhL 11.3 § on siten muotoiltu, että vanhentuminen katkeaa jo ulosottoasian vireilletulolla, vaikka ulosottokaaren mukaan asiassa ei tarvitse toimittaa tiedoksiantoa velalliselle.⁴⁴ Ulosotto eroaa kuitenkin riita-asian oikeudenkäynnistä siinä, että velallisella on aina mahdollisuus tarkistaa itseään koskevat tiedot ulosoton tietojärjestelmästä ja siten helposti selvittää vanhentumisen katkeaminen. Tiedon velallinen saa mistä tahansa

⁴³ Yksilöintivaatimuksesta ks. Linna – Saarnilehto 2016 s. 79 ss.

⁴⁴ Ks. HE 137/2015 vp s. 13–14

ulosottovirastosta tai tilaamalla tulosteen oikeushallinnon sähköisen asiointipalvelun kautta.⁴⁵ Toinen merkittävä eroavaisuus on siinä, että siviilioikeudellinen saatava perustuu ulosottovaiheessa aina tuomioon tai muuhun ulosottoperusteeseen. Ei näin ollen ole yllätys velalliselle, että velkoja on yrittänyt periä saatavaansa ulosottoteitse.

Vanhentumissäännösten oikeuspoliittisena tavoitteena on velkasuhteiden *selkeys* ja *oikeusvarmuus*. Velkojan pitkä passiivisuus synnyttää velalliselle perustellun käsityksen siitä, ettei häneltä vaadita suoritusta.⁴⁶ Kuten todettiin, vanhentumisen totaaliluonteen vuoksi on erityisen tärkeää, että tulkintalinjat ovat selkeät.⁴⁷

Mainitut selkeystavoitteet eivät ole arvosidonnaisia esimerkiksi niin, että vanhentumislakia tulisi tulkita vanhentumismyönteisesti. Päinvastoin *oikeussuhteiden pysyvyys* on pääsääntö ja oikeuksien lakkaaminen muun kuin suorituksen kautta on poikkeus. Vain silloin, kun velkoja on kokonaan passiivinen, on vastaavasti velallinen suojan tarpeessa. Sinällään on perusteltua, että velkoja, joka on osoittanut halunsa pitää saamisoikeutensa voimassa, saa hyväkseen katkaisuvaikutuksen tai vähintään suojavaikutuksen, vaikka oikeudenkäynnissä kaikki ei mennyt niin kuin olisi pitänyt ja oikeudenkäynti on päättynyt ilman tuomion antamista. Tästä näkökulmasta katsottuna VanhL 11 §:n 3 ja 4 momentin sääntelyä voidaan pitää velkojan kannalta perusteltuna. Jos lainsäädäntöön lisättäisiin vielä vuoden suoja-ajasta ilmoittaminen velalliselle, olisi järjestelmä asianmukaisempi myös velallisen näkökulmasta.

⁴⁵ HE 137/2015 vp s. 15.

⁴⁶ HE 187/2002 vp s. 16, 17, 33 ja 41. Ks. myös *Olli Norros*: Vahingonkorvausvelan vanhentuminen. Alma Talent 2015 s. 34–40.

⁴⁷ Ks. myös *Norros* 2015 s. 373–374.